

Welkom in de Bibliotheek van het Duikelaars District Hoogeveen

Er zijn heel wat mooie boeken en goede studies op papier verkrijgbaar. U kunt uzelf en een ander een plezier doen met zo'n passend cadeau. Een overzicht met prijsopgaaf is te vinden onder deze link: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/boek-enlijstje.pdf>

In deze catalogus kunt u zoeken en doorklikken naar digitale publicaties van Albert Metselaar en derden. Er is sprake van doorgaand onderzoek. Als u gebruik wilt maken van informatie bij publicaties en presentaties, neem dan even contact op, zodat u niet iets overneemt wat verouderd is. Verder heeft een auteur er recht op genoemd te worden. Uw virtuele rondleider, zie portret, is Arnold Zandbergen, in de oorlog leider van het District Hoogeveen van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers.

OVER DE MEIDAGEN VAN 1940

De strijd bij de Oosterhesselerbrug, in mei 1940, bij het café van de uit Hoogeveen afkomstige familie Van Dalen, hield de Duitsers 2 uur op. De poort naar het westen, naar o.a. Hoogeveen, werd verdedigd. De strijd om de 'Q-lijn', de verdedigingslinie van daar tot de Ossesluis, uit originele rapporten, inclusief de doortocht van de Duitsers door Elim, Hollandscheveld en het gebied ten westen van Hoogeveen: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1940qlijnoorlog.pdf>

Voor Hollandscheveld en omstreken is ooit geïnventariseerd wie er allemaal gemobiliseerd waren en als soldaat actief waren in de meidagen van 1940. Het werd een indrukwekkende lijst. <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/soldatenmei1940.pdf>

Onder de gesneuvelden was ook Jan Knegt. Wat er gebeurde kon worden gereconstrueerd met behulp van ooggetuigen en rapporten, zie <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1940janknegtmei40.pdf>

In de kerk van Elim bevindt zich een steen, ter herinnering van de in de meidagen van 1940 gesneuvelde Marten Kuiler. Wat er gebeurde: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1940martenkuiler.pdf>

Roelof Lubberts was buschauffeur bij de DABO. Hij woonde aan de Zuiderweg te Hoogeveen. Hij kwam op 10 mei 1940 onder militair bevel, vertrok met enkele

collega's en hun bussen naar de Afsluitdijk, en hij sneuvelde daar bij een luchtaanval. Een reconstructie:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1940daboroeloflubberts.pdf>

OVER DE JOODSE GEMEENSCHAP VAN HOOGEVEEN

Burgemeester Tjalma. De eerste Nederlandse burgemeester die zijn Joodse burgers aangaf bij de Duitsers. En een man met nog veel meer bijzondere kanten, uitgewerkt aan de hand van zijn eigen archief.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/samenvattingtjalmaboek.pdf>

Dossier 191 van de gemeente Hoogeveen is één van die verschrikkelijke dossiers waarin de isolatie en het wegvoeren van de Joodse gemeenschap van Hoogeveen zo duidelijk naar voren komt. Een samenvatting:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1942jodenvervolging.pdf>

Alle namen van alle Joodse doden van Hoogeveen uit de oorlog.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1942joodsedodenlijst.pdf>

De hele geschiedenis van begin tot eind van de Jodenvervolging in Hoogeveen, in een dik ebook, volledig voorzien van noten. Hoogeveen c.q. burgemeester Tjalma gaf al in mei 1940 alle namen van alle Joodse Hoogevenaars door aan de vijand, waardoor ze automatisch op de dodenlijsten gezet konden worden. Met achterin een spijtbetuiging van burgemeester Karel Loohuis.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/02jodenvervolging3.pdf>

Truus Stern overleefde de oorlog door onderduiken. Haar vader werd vermoord. Haar moeder overleefde het concentratiekamp en kwam wel terug. Ze gaf jarenlang lezingen en aan de hand daarvan mocht ik haar indrukwekkende geschiedenis gebruiken om het bij anderen onder de aandacht te brengen.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1942truussternherinneringen.pdf>

Een korte beschrijving van de geschiedenis van de Joodse gemeenschap van Hoogeveen en hun synagoge, nog steeds in gebruik als godshuis, maar nu door een Baptistengemeente:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/3348synagoge.pdf>

Een al wat oudere tekst over de familie Flokstra uit Trasselt. Er wordt gewerkt aan een uitgebreidere studie, maar dit maakte ook al wat los.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/trasseltflokstra.pdf>

Hoogeveen, 1 oktober 2021. Burgemeester Karel Loohuis van Hoogeveen neemt onomwonden afstand van zijn voorganger, burgemeester Tjalma, de oorlogsburgemeester die begon met de Jodenvervolging op 16 mei 1940.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00toespraaklohuistjalma.pdf>

TRUUS STERN VERTELT

In vijf delen neemt Truus Stern-van Zuiden ons mee door haar oorlogsjaren. Op het eind zit een sprong naar de bevrijding. Haar boek 'Hoe lang mag ik blijven?' geeft meer informatie. We laten Truus zelf aan het woord:

Deel 1, bezetting en het begin van de onderduik.

<https://youtu.be/vA7KIkBvAr8>

Deel 2, hoe overleefde je de oorlog?

<https://youtu.be/QAnyxwfhGgA>

Deel 3, emotionele ervaringen.

<https://youtu.be/lm9dOX0MvCw>

Deel 4, rondom de bevrijding.

<https://youtu.be/tgcPh4y2yvA>

Deel 5, een korte afronding.

https://youtu.be/u3s5C5_XOsc

OVER HET VERZET IN OORLOGSTIJD

Een belangrijk deel van het verzet in en rond de gemeente Hoogeveen werd gecoördineerd door de LO, de Landelijke Organisatie voor hulp aan Onderduikers.

Er was een District Hoogeveen van de LO, waar ook Nieuwlande deel van uitmaakte. Zonder district geen verzet te Nieuwlande. Haar geschiedenis:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/02LOhoogeveeneo.pdf>

'Het' verzet bestond niet. Er waren meerdere lijnen en organisaties. Sterk onderbelicht tot nu toe is het verzet van de SDAP en de Vrienden van De Waarheid, het rode verzet. Er zat een centrum voor het hele noorden te Nieuweroord, zie:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/22rodeverzet2.pdf>

In Echten was het een bakkerij, van waaruit in de oorlogsjaren het verzet werd opgepakt, in nauwe samenwerking met de LO en de KP uit Hoogeveen. We maken kennis met Wietse Knol en we lezen waarvoor zijn oven op een gegeven moment gebruikt zou worden. Een crematie die net niet doorging.

<https://www.albertmetselaar.nl/pub.../00wietseknolechten.pdf>

Ds.Rikkert Hoogkamp was in de oorlogsjaren hoofd van de LO in Elim en Nieuwlande, contactpersoon van de landelijke organisatie. Hij was vooral in Nieuwlande actief, als opvolger van Johannes Post, die moest onderduiken. Zijn herinneringen werden vastgelegd als een soort levenstestament, omdat hij niet kon leven met alle mythologisering.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1944hoogkamp.pdf>

Er wordt veel gezegd over Nieuwlande in de Tweede Wereldoorlog. Hele dorp in verzet, collectieve afspraak over opvang van Joodse onderduikers, 300-400 Joodse onderduikers, bijna te mooi om waar te zijn. Of wel waar? Een bevolkingsonderzoek geeft een ontluisterend beeld. We zijn al tientallen jaren meegenomen in de PR van Arnold Douwes. Feit en fictie:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/BoekNieuwlandeRegio.pdf>

Het bijzondere verhaal van het 'onderduikershotel' van Hendrik Kikkert aan het Oostopgaande, waar 41 onderduikers onderdak vonden.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/kikkert.pdf>

Jan Naber en Albert Rozeman uit Hoogeveen pleegden op 16 juli 1943 een aanslag op SD'er en politiemann Hendrik de Kruijff uit Assen. Niet alleen vervolgde hij onderduikers en hun helpers, zoals al bekend was, hij was ook nog eens één van de spillen in het oppakken van alle Drentse Joden op 2 en 3 oktober 1942.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00aanslagdekruijff.pdf>

Een dag na de aanslag op Hendrik de Kruijff was Johannes Post met Thea bij Apeldoorn. Hij werd daar de 17e juli 1943 gearresteerd. Het is neergezet als verraad, er is een dame afgebrand als het kwaad zelve, maar uit onderzoek is duidelijk geworden dat verraad niet bewezen is, en dat het zelfs veel waarschijnlijker is dat er iets anders is gebeurd. Is het verzet hier gemanipuleerd door de SD, en was Johannes Post een pion in dit manipulatiespel?

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00johannespostgepakt.pdf>

Ziekenhuis Bethesda was een rots in de oorlogsbranding. Er is volop aandacht voor die ene arts, maar waarom niet voor de pakweg 165 vrouwen, zonder wie Bethesda in die jaren niet al die onderduikers had kunnen behandelen? We weten vrijwel alle namen! En wat te denken van alle andere personen uit het medische verzet? Steun en toeverlaat van velen, ongeacht afkomst, achtergrond, of wat dan ook.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/06Bethesdabedankt2.pdf>

Het bijzondere verhaal van een vrouw in oorlogstijd en wat er allemaal gebeurde in en rond de woning van Jan van der Helm, het geboortehuis van Johannes Post, Zuideropgaande 154. Het is al weer jaren geleden dat ik uitvoerige gesprekken had met Reinder van der Helm, over zijn vermoorde broer Jan van der Helm, en diens echtgenote - later ook de zijne - Jo Van der Helm-Moes. Jo Moes sprak ik ook, jaren daar weer voor, en vele andere betrokkenen. Het driedubbele drama van Moscou, 7 en 8 februari 1945. Een gratis ebook voor u:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/57jomoesreiner.pdf>

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het boerenbedrijf administratief helemaal aan banden gelegd, om de voedselvoorziening in stand te kunnen houden en om zicht te houden op welke arbeiders onmisbaar waren en wie wel naar Duitsland gestuurd kon worden. De KP (Knokploeg) van Nieuwlande overviel op 23 juni 1943 diverse Plaatselijke Bureau Houders.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00overvallenpbh.pdf>

OVER DE LUCHTOORLOG

Bij het station te Hoogeveen stierven door één vliegtuigcrash twee mensen, waaronder Albert Albino uit de VS. Een reconstructie van die dag, een gedeelte uit het boekje 'Dodelijk spoor':

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/02albertalbino.pdf>

Bij de Toldijk, bij het station te Hoogeveen, crashte een mosquito-jachtbommenwerper. Er kwamen twee mensen om het leven. Ze liggen begraven te Hollandscheveld. Een gedeelte uit het boekje 'Dodelijk spoor':

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/03mosquitocrash.pdf>

Rond het station van de Nederlandse Spoorwegen te Hoogeveen stierven tientallen mensen, in oorlogstijd. Er is een plaquette naast de ingang, waarop een deel van hen wordt herdacht. Achtergronden:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/4412stationdoden.pdf>

In maart 1943 stortte een Lancaster-bommenwerper neer in 't Meer, bij Hollandscheveld. De zeven bemanningsleden liggen in het dorp begraven. In samenwerking met de familie is een reconstructie gemaakt, waarbij ook tal van archieven open gingen. Het werd een indringend verslag. Hierbij de basis, gepubliceerd in 1991. Er wordt gewerkt aan een editie met foto's:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/wo2daqdatwaterbrandde.pdf>

Een kortere versie van de gebeurtenissen rondom de crash van de Lancaster-bommenwerper van Wilfred Still:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/7020lancastercrash.pdf>

In een weiland in het Lageveen, pakweg 100 meter ten zuiden van de Hoogeveen-se vaart, kwam op 22 december 1943 een Boeing B-17 Vliegend Fort tot stilstand, helemaal vernield. Bij de crash kwamen vier mannen om het leven. Anderen bereikten nog op tijd de grond met hun parachute, maar vielen in handen van de Duitsers. Ze overleefden de oorlog. Voor meer informatie:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/04princesspatlageveen.pdf>

Op zaterdag 5 augustus 1944 werd ten noorden van Hoogeveen een passagiers-trein beschoven. Het was de bloedigste beschieting van de Nederlandse spoorwegen in de Tweede Wereldoorlog. Er waren 44 doden en vele, vele gewonden. Aan de Wijsterseweg, in een bosje, bij de plaats van de beschieting, staat een monument. De gebeurtenissen werden beschreven samen met de ooggetuigen.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/04zwartzaterdagtrein2.pdf>

De dodenlijst:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/05zwartzaterdagtreindoden22.pdf>

OVER DE TERREUR

Op 22 november 1944 begonnen de razzia's in Hollandscheveld en omstreken. Het hele district Hoogeveen van de LO kreeg er last mee, van Hoogeveen zelf, tot Nieuwlande en Moscou. Bij deze het relaas van Rieks Vlietstra, één van de jongemannen die toen werd opgepakt. Hij hield een dagboek bij. Dat is al eens bewerkt, maar de originele teksten brengen ons dichter bij de realiteit van november 1944.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00verslagvlietstra.pdf>

Het zwartboek over de SS in Hollandscheveld en omstreken, gepubliceerd toen Dirk Hoogendam voor zijn rechters werd gedaagd, ook al weer even geleden. Maar daarmee niet minder indringend geworden.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/zwartboekdirkauke.pdf>

Een aanslag op 29 juli 1943 was aanleiding tot executies in Hoogeveen. Geen verzetsmensen die daarom werden geëxecuteerd, maar pure represaille. Uiteindelijk waren er in het Spaarbankbos geen 5 maar 8 doden. En geen van allen 'op deze plek', zoals een bekend monument suggereert. De achtergronden: represaille, terreur, verraad van Hoogeveners onder elkaar, misrekening van het verzet. Niets wat van doen heeft met het geweld wat op de teksten bij het

gedenkteken naar voren wordt gehaald. Zie link voor het hele onderzoek:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00schoonebeekspaarbankbos.pdf>

De boerderij van Otto Zomer staat er nog bij, zoals Otto hem kende. Zijn dood, bij Woeste Hoeve, was lang in nevelen gehuld. Waarom? Een Landwachtrapport gaf uitsluitsel. Zie: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00ottozomer.pdf>

Middenraai 48. Hier woonde Geert Stukje. Geert had onderduikers. Door een ongeval en een relatief kleine brand werd de aandacht van de SS getrokken. Geert werd zwaar mishandeld door de SS'ers Auke Pattist en Dirk Hoogendam, uit de gevorderde Hervormde pastorie te Hollandscheveld. Hij werd naar Duitsland gestuurd. Daar is hij omgekomen. Voor meer informatie:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/88geertstukjeterreur.pdf>

OVER DE PERIODE ROND DE BEVRIJDING

Onder de snufferd van de Duitse wachtposten door marcheerde in 1944 op Duitse wijze en waar nodig 'Heil Hitler!' roepend een groepje Belgische SAS militairen en een Nederlandse commando door Zuid Drenthe. Zo ook langs dit pand waar de Ortscommandant van Hoogeveen zat. Er ging zoveel mis, dat het een wonder mag heten dat alles uiteindelijk veilig voor ze afliep. Lees het onderzoek rondom 'Gobbo', september-oktober 1944. Zie link.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00operatiegobbo.pdf>

De Georgiërs op Texel kwamen in opstand. Ze hadden naar Hoogeveen gemoeten. Stel dat ze dat hadden gedaan? Wat was er dan waarschijnlijk gebeurd? Een inschatting, geschreven vanuit de veronderstelling dat ze hun opdracht hadden aanvaard:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/0000georgiersigorslaghvn.pdf>

De kerstdagen waren in oorlogsituaties soms ook momenten tot een vredig samenzijn van vechtende partijen. Misschien is met de kerst dan ook een gelegenheid om eens stil te staan bij de Duitse doden bij de bevrijding van Drenthe. Onder de link vindt u een grote lijst, al zal die nog niet volledig zijn:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00duitsedodendrenthe.pdf>
p.s. 'Stilstaan bij' is geen herdenken, maar hoort bij onze feitenkennis van de oorlog.

9 april 1945, Oosterhesselerbrug. Gevechten rondom de bevrijding van Drenthe. De familiekring, vrienden en veteranen van de Belgische SAS komt z'n jaarlijks herdenken. Dat was ook weer het geval op 11 april 2022. Onder deze link de toespraak, waarin wordt uitgelegd wat er is gebeurd:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00oosterhesselerbrug45.pdf>

Onder de volgende linken het beeldmateriaal:

Op film:

Toespraak Raymond Holvoet: <https://youtu.be/AA-lldSe5UM>

Toespraak Fred van Hazendonk <https://youtu.be/Gm06J-PaQw8>

Toespraak burgemeester Bergsma van Coevorden: <https://youtu.be/Crta0UcSHeQ>

JO MOES EN HET DRIEDUBBELE DRAMA VAN MOSCOU

Het bijzondere verhaal van een vrouw in oorlogstijd en wat er allemaal gebeurde in en rond de woning van Jan van der Helm, het geboortehuis van Johannes Post, Zuideropgaande 154. Het is al weer jaren geleden dat ik uitvoerige gesprekken had met Reinder van der Helm, over zijn vermoorde broer Jan van der Helm, en diens echtgenote - later ook de zijne - Jo Van der Helm-Moes. Jo Moes sprak ik ook, jaren daar weer voor, en vele andere betrokkenen. Het driedubbele drama van Moscou, 7 en 8 februari 1945. Een gratis ebook voor u:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/57jomoesreiner.pdf>

Dit boek is ingesproken door Aly Katerburg-Truin, en beschikbaar als luisterboek. Het boek is beschikbaar als luisterboek in één geheel van 3 uur en 8 minuten. Klik dan op onderstaande link: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00JoMoes3DubbelMoscou.mp3>

Het luisterboek is ook beschikbaar in afzonderlijke hoofdstukken.
De links staan onder de titels van de hoofdstukken:

De jonge jaren van Jo Moes en Jan van der Helm.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/01JongejarenJanenJo.mp3>

Verkering en huwelijk.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/02VerkeringHuwelijk.mp3>

De eerste onderduikers.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/03EersteOnderduikers.mp3>

De stier, maatschappelijke ontwikkelingen en spanningen in Nieuw-Moscou.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/04StierMoscou.mp3>

De dames Hoepelman, van adres naar adres, en waar is het veilig?
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/05DamesHoepelman.mp3>

De moord op Jan van der Helm.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/06MoordJanvanderHelm.mp3>

De moord op Szaya Reiner.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/07MoordSzayaReiner.mp3>

Het verraad bij meester Pennings

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/08VerraadPennings.mp3>

Afscheid van Jan en Szaya.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/09AfscheidJanenSzaya.mp3>

Een nieuw begin voor Jo Moes.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/10Nieuwbeginjo.mp3>

Naoorlogse processen en een verrassende vondst.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/11Naoorlogseprocessen.mp3>

De zorg om het zielenheil van Dörk

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/12Zorgomzielenheil.mp3>

Huldebetoon voor Jo Moes.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/13Huldebetoon.mp3>

Samenvatting en slotwoorden.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/14Samenvattingslotwoord.mp3>

LESBRIEVEN

Geeft u les? Of zoekt u iets voor een inleiding op een avond/middag van een groep of een vereniging? Er is een mooie lesbrieven over de bevrijding van Hoogeveen en omstreken:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/DigibordlesBevrijdingHoogeveen.pdf>

Voor wie iets organiseert in Hollandscheveld en wat wil vertellen over het oorlogsgedenkteken aldaar. Een 'moederveel' voor een flyer over het oorlogsgedenkteken aldaar. De Kaars. Met daarop de namen van de gevallen. En wat achtergrondinformatie over het monument zelf.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/flyerkaars.pdf>

Geeft u les? Of wilt u wat vertellen op een middag of avond bij een groep of een vereniging? Deze lesbrieven vertelt u over de stolpersteine van Hoogeveen en de vermoorde Joodse kinderen.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/lesstolperhgv.pdf>

TOT SLOT

Het woord 'duikelaar' is een speelse benaming voor het begrip 'onderduiker'. Het was tijdens de Tweede Wereldoorlog op meerdere plaatsen in Nederland in gebruik, en behoorde tot wat we nu als 'bargoens' zouden benoemen. Geen officieel taalgebruik, maar in gebruik in de omgang. Tijdens mijn gesprekken met onderduikers, in de jaren '80 en '90, en tijdens het doorlezen van het dagboek van Arnold Douwes, waaruit ik van Arnold mocht citeren, kwam ik die naam toen al tegen. Mij inspireerde dat tot de titel van een boekje, dat in 1993 verscheen onder de titel 'Duikelaars in de velden'. Dat het geen exclusieve benaming is, waaraan iemand als bedenker of wat dan ook rechten kan ontlenen, maar 'gewoon' oorlogstaal, blijkt uit het boekje van J.G.Vos. Toen hij direct na de bevrijding schreef over de Achterhoek, wat in 1946 in boekvorm verscheen, werd dit: 'Uit het land der duikelaars'. Na aanvankelijk mijn onderzoek vooral gericht te hebben op

Hollandscheveld, is dit breder getrokken tot het District Hoogeveen van de LO. Een uitbreiding van het boekje van 1993. Vandaar de benaming 'Duikelaars District Hoogeveen'.

